

[Vztah vědy a víry, sekularizace]

Dílo francouzského jezuitu Pierra Teilharda de Chardin nám poskytuje vítanou příležitost k úvahám na staré téma „věda (nebo filosofie) a víra“. Je historickou skutečností, že toto téma bylo v posledních staletích a desetiletích neustále víc a víc radikalizováno – především tím, že na straně vědy stojí dnes už větší část života člověka i společnosti, a pak tím, že o povaze víry, která má tvořit druhou stranu a snad protiváhu, není modernímu člověku dost jasno. Jen touto nejasností si lze vysvětlit opětovné pokusy oddělit svět víry od „tohoto světa“ a vyhradit v mohutnějším světě, založeném a budovaném na moderní vědě a technice, nějaké chráněné rezervace. Je třeba považovat za nešťastný každý pokus, který chce pro záležitosti víry uchovávat právě ty oblasti, které vědě a jejím metodám nějak unikají (zatím). Opaku je zapotřebí: je nutno sjednotit život víry a na vědě založený život moderního člověka právě na místě, kterého se obhájci víry už vzdali: totiž uprostřed samotného vědeckého úsilí. Vědecká práce nemůže být pro víru cizí záležitostí (přesněji: nemůže být chápána jako víře cizí nebo pro ni irelevantní) a naopak víra nemůže být ve vědě rušivým elementem. Život člověka nemůže už být déle rozpolcen. Mýty mohly existovat vedle sebe a prosazovat se snad svou atraktivností, ale ve vztahu křesťanské víry a moderní vědy paralelnost, nebo dokonce mimoběžnost není možná ani myslitelná.

Nesnáze většiny pokusů o řešení vztahu mezi vírou (křesťanskou) a vědou spočívají především v tom, že víra je pojata jako identická se svou reflexí, tj. s tím, jak sama sobě rozumí a jak sama sebe chápe a interpretuje. Tak ovšem se stává, že sebe-pochopení víry, které zvláště v dobách tvořivosti používá myšlenkového, pojmového i představového materiálu a aparátu dané historické epochy, je zcela nelegitimně připojeno k víře samotné, takže na ní parazituje, žije z její aktuální živosti, zavádí ji již nevyhovujícím směrem a neutralizuje její invenci, tvořivost a údernost. Potom se zdá, že jako by se takové z historického hlediska velmi dobře pochopitelné prvky na víru přilepené staly její trvalou integrální součástí a výbavou. Tím je však víra strhována do nepochopitelné protikladnosti vůči všemu novému myšlení a ocitá se ovšem také v rozporu s novým životním stylem.

Ovšem v dobách tvořivosti z víry se „vynášejí nové věci“. Ty mají svůj praktický důsledek v denním lidském životě i v myšlení. Takové důsledky se uplatní, zakoření, rozmohou a vedou k dalším důsledkům, prostě znamenají jen první kroky na cestě vývoje nějaké nové skutečnosti. Tento vývoj někdy daleko předběhne reflexi víry a ocitne se třeba v rozporu s koncepcemi této reflexe, ačkoliv svým původem je jejím legitimním dítětem. Tak tomu je s většinou sekularizovaných realit, nevyjímajíc samotnou vědu. Podíváme-li se na věci v této perspektivě, nemůžeme nevidět, že tak mohutná a do šířky zabírající tendence sekularizační nemůže být ignorována a neměla by zůstat bez vlivu a významu pro aktuální (novou) reflexi víry. Sekularizační proces není totožný s odvracením se od víry, ale od zastaralé reflexe víry, která je ve svých metodách a konceptech v rozporu se současným myšlením, založeným na moderní vědě a jejích poznacích. Sekularizace není odpadnutí od víry; musíme zkoumat spíše obráceně, zda tato tendence není v posledu motivována samotnou věrou a zda některé nepřijatelné důsledky nevznikly spíše z neporozumění.

27. 7. 61

610727